

Του Αποστόλου Α. Πιερρή

Ο Νεοελληνισμός ευρίσκεται σε απόλυτη σύγχυση. Η σύγχυση είναι τόσο εδραιωμένη ώστε αναπαράγεται υπό διάφορες μορφές κατά τις περιστάσεις

σαν το ναίο του υγρού σε επικοινωνούντα δοχεία. Η συνεχής αυτή αλλακτικότητα έχει διασφαλίσει την Νεοελληνική ακμή έτσι που να μην μπορεί πιά να ξεχωρίζεται το υγιές από το νοσηρό, το αληθινό από το ψεύτικο, την ουσία από το φαινόμενο, το καλό από το ανεπιθύμητο, το ωφέλιμο από το βλαβερό. Ο Νεοελληνισμός εμφανίζει μια ολοσχερώς θολή εικόνα όπως και να οραθεί: συγκεχυμένα περιγράμματα, ανακατωμάτα χωρίς οργανική, ούτε καν μηχανική, σύνθεση, σωροί απεριγράπτου από στοιχεία εικόνα και ως έτυχε ερριμμένα, αόριστοι παράγοντες με συγκεντρωτικό μόνο χαρακτήρα και συναισθηματικό τόνο χωρίς διαρθρωμένο νοηματικό περιεχόμενο. Ο Νεοελληνισμός δεν έχει ταυτότητα. Δεν κατέχει κριτήριο για τίποτα, δεν επιδεικνύει "διάκριση".

Βασίλειο καθολικής σύγχυσης. Απίστευτη σύγχυση παρατηρείται και σε ένα θέμα καιρίας και πολλαπλής σημασίας, ιστορικής, στρατηγικής, οικονομικής, πολιτιστικής, θρησκευτικής. Παγκοσμιοποίηση, Οικουμενισμός και Ευρωπαϊσμός θεωρούνται από την κατεστημένη αναδιοργάνωση σαν έννοιες αν όχι ακριβώς ταυτώσιμες, πάντως συναφείς, ομοειδείς και συγγενικές. Ουδέν ανωτότερον: η Παγκοσμιοποίηση είναι μια πραγματικότητα τελείως διαφορετική από τις ιδεολογίες του Οικουμενισμού και του Ευρωπαϊσμού - και λειτουργούσα προς την αντίθετη από αυτές κατεύθυνση.

Ας αρχίσω με μια προσπάθεια ορισμού, έστω και αδρού. Η ανθρώπινη δραστηριότητα ασκείται στην πραγματικότητα σε ένα πλαίσιο ανθρώπινης συνπαράθεσης που συνιστά ένα "πεδίο συμπλοκής": κάθε δράση μιας μονάδας εξαρτάται από, και επηρεάζεται, τη δράση άλλων - και έμμεσα όλων των μονάδων του συστήματος. Δράση και αντίδραση μεταδίδεται ταχύτητα σε όλο το πεδίο. Τέτοια πεδία συμπλοκής που καθορίζουν διαφορετικούς τύπους ολοκλήρωσης της ανθρώπινης δραστηριότητας κατά περίπτωση, αποτελούν συνήθως μια "ομοτοπία" - έχουν μια γεωγραφική διάσταση. Οι γεωανθρώπινες αυτές ομοτοπίες έχουν μια οριακή

γενική μορφή και χαρακτήρα, παρουσιάζουν καθορισμένη και ιδιαίτερη ταυτότητα. Συγχρόνως, είναι σχετικές ανεξάρτητες από άλλα παρόμοια πεδία συμπλοκής της ανθρώπινης δραστηριότητας. Τα διακεκριμένα αυτά πεδία συμπλοκής ορίζονται από μέγιστη εσωτερική αλληλεξάρτηση της ανθρώπινης δραστηριότητας, και ελάχιστη εξωτερική. Η εξωτερική σχέση μεταξύ τους περιορίζεται π.χ. σε εμπόριο λίγων αγαθών, φέρ' επείν ορισμένων πρώτων υλών ή σε επικοινωνίες ατόμων με ειδικά και εξελιγμένα ενδιαφέροντα.

Οι γεωπολιτικές και γεωπολιτιστικές αυτές ενότητες συμπλοκής της ανθρώπινης δραστηριότητας είναι στενότερες ή ευρύτερες, βραχυχρονιότερες ή μακροβιότερες, αναλόγως της δυναμικής των παραμέτρων που τις συνιστούν και αφορούν την ταυτότητα του χαρακτήρα τους. Η μακροϊστορική πάντως τάση είναι προς ολοένα πλατύτερη και βαθύτερη ολοκλήρωση της ανθρώπινης δραστηριότητας σε ένα σύστημα που με αυτόν τον τρόπο να καλύπτει όλες τις δυνατότητες αυτοπραγμάτωσης της ανθρώπινης φύσης. Η τάση αυτή εκφράζει την πραγματική δυναμική "υπέρ της των πάντων ενώσεως". Στο εκκρεμές βεβαίως της ιστορίας, η τάση αυτή φαίνεται συχνά να υπερισχύει από μια ροπή καταμεταστροφής. Έτσι έχουμε φάσεις όπου η προσπάθεια να εννοηθεί ότι μόνο δεν διευρύνεται, ότι καν δεν διατείνεται στην εκτεταμένη της ολοκλήρωση, αλλά αποδυναμώνεται και διασπάζεται, με αποτέλεσμα τον έντονο πολυμερισμό που πριν ενείσχυε πεδίου. Όμως αυτή τις φάσεις διαδέχονται άλλες κατά τις οποίες η αρχή της ολοκλήρωσης επιτυγχάνει να υπερηλθάει μεγαλύτερους χώρους σε σημαντικότερο βαθμό συμπλοκής. Και αυτή η πάλη μεταξύ εννοποίησης και διασποράς παρατηρείται να συμβαίνει εξίσου σε βραχείες, μέσες και μακρές προοπτικές ιστορικοπολιτικές. Π.χ. την εννοποίηση του Κεντρικού Συστήματος που άρχισε στη Βαβυλωνία με τον Sargon και στην Αίγυπτο με την πρώτη Δυναστεία διαδέχεται το σύστημα των πολλών Δυνάμεων στις αρχές της 2ης χιλιετίας π.Χ., και η καθολική ανατροπή στο τέλος της. Ακολουθεί όμως η αποκορύφωση της νέας εννοποιητικής φάσης με την Περσική Αυτοκρατορία και, ολοσχερότερα, με την επέκταση του Μ. Αλεξάνδρου. Έπειτα η καταμεταστροφή των Ελληνιστικών Χρόνων.

Την οποία όμως διαδέχεται η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, μέγιστη μέχρι πρότινος εννοποιητική αρχή της καθ' ουσίαν ομοιογενούς, του κεντρικού δηλαδή ανθρώπινου συστήματος της ιστορίας. Την ίδια λογική αποκαλύπτει και η μετέπειτα ιστορία.

Κατάληξη της λογικής αυτής δυναμικής είναι η Παγκόσμια Αμερικανική ηγεμονία των ημερών μας. Για πρώτη φορά στην ιστορία εννοποιείται όλος ο ανθρωπογεωγραφικός χώρος, όλη η κυριολεκτικά ενδομήνιμη παγκόσμια οικουμένη. Η γή ολοκληρώθηκε ως ανθρώπινος τόπος, περιλαμβάνεται σε ένα ενιαίο πεδίο συμπλοκής της ανθρώπινης δραστηριότητας. Την καθολική αυτή

ομοτοπία εννοούμε με τον όρο παγκοσμιοποιημένη ανθρώπινη ύπαρξη, και τη διαδικασία εγκαθίδρυσης και εδραίωσης της λέμε παγκοσμιοποίηση.

Πρέπει εδώ να τονισθούν μερικές βασικές και προφανείς αλήθειες που συσκοτίζονται από την Νεοελληνική καλαιδέουσα σύγχυση.

Πρώτον, Παγκοσμιοποίηση σημαίνει το άνοιγμα των κλειστών ανθρώπινων συστημάτων, έξω και μέσα στα υπάρχοντα πεδία συμπλοκής. Δεν μπορεί η ανθρώπινη δραστηριότητα (είτε π.χ. ένα επάγγελμα, είτε μια ουσιαστική της πολυσχιδούς ανθρώπινης δραστηριότητας σε κάποια υποκατηγορία, κρατική ή υπερκρατική οντότητα) να περιχαρακώνεται σε όρια που αυτή θέτει και να κλείνεται εντός τους. Αυτό δεν σημαίνει ότι καταργούνται οι διαφορετικές οντότητες οργάνωσης της ανθρώπινης δραστηριότητας με χωριστή και χαρακτηριστική ταυτότητα (όπως είναι τα διαφορετικά συμφέροντα μέσα σε μια κοινωνία, ή η κρατική της ολοκλήρωση). Απλώς σημαίνει ότι δεν ισχύουν πλέον οι οντότητες αυτές να κρατούνται γενικά άσχετες ή μια από την άλλη. Αντιθέτως αλληλεπιδρούν σε ένα και το αυτό πλαίσιο αλληλεπίδρασης, σε ένα ενιαίο πεδίο συμπλοκής της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Όρια διαχωρισμού της ανθρώπινης δραστηριότητας, και τα κλειστά συστήματα που οριοθετούνται από τέτοια όρια, δεν είναι πλέον εφικτά. Στην ουσία πρόκειται για την κατάργηση κάθε μορφής apartheid - "χωριστό είναι". Όχι ότι καταργούνται οι διαφορετικές οντότητες (και η διαφορετικότητά τους), που συνυπάρχουν στην ίδια κοινή άρνηση υποκαταστάσεων και ανταγωνισμού: καταργείται η δυνατότητα που είχαν να κινούνται σε απομόνωση από τις άλλες παράμοιες οντότητες. Τώρα μπορούν να υπάρξουν μόνο αν κερδίσουν το δικαίωμα ύπαρξης στον κοινό αγώνα μαζί με, και ενάντια προς, τις άλλες οντότητες.

Δεύτερον, Παγκοσμιοποίηση δεν είναι ομογενοποίηση. Το ισχύον κοινό πλαίσιο μέσα στο οποίο ενεργούν πλέον όλες οι οντότητες οργάνωσης της ανθρώπινης δραστηριότητας, δεν τις εξομοιώνει. Το αντίθετο μάλιστα. Τις υποχρεώνει να αναδείξουν στον κοινό αγώνα που το κοινό πλαίσιο επιβάλλει τον δυναμισμό της ιδιαίτερης ταυτότητας του χαρακτήρα τους. Το κοινό πλαίσιο του αγώνα προκαλεί στην κάθε οντότητα την ανάγκη να αναδείξει τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της, και αυτά μόνον μέσα από την ιδιαίτερη ταυτότητα της φύσης της μπορούν να ανακλυθούν και να καλλιεργηθούν. Τώρα είναι τελείως διαφορετικό, και θλιβερό, θέμα, ότι πολλές από αυτές τις οντότητες φαντασιώνονται ότι η μοναδική οδός επιτυχίας τους είναι απλώς να μιμηθούν τον χαρακτήρα και τη δράση των πλέον ισχυρών και επιτυχών οντοτήτων του συστήματος. Πρόκειται για μια κολοσσιαία μεγαλομανία. Έτσι προκύπτει μόνο τραγελαφικός πηλικισμός που και το οικείο πλεονέκτημα απειλείται και το αλλότριο προσόν δεν εξοικειούται ή μη

Η ανερχόμενη Σαγκάη

μόνον μηχανιστικά και κατάγελαστα. Αυτή τη ροπή επιδεικνύουν βεβαίως οι αδύναμες, φθαρμένες και διεφθαρμένες οντότητες: γιατί αυτές έχουν χάσει το δυναμισμό της ταυτότητάς τους, τα συγκριτικά πλεονεκτήματά τους οικείας φύσης τους, και το να για να αντιληφθούν τι ακριβώς συμβαίνει στην ιστορική φάση της παγκοσμιοποίησης.

Και αυτό που συμβαίνει είναι η κυριαρχία της αξιολογίας που βασίζεται στο αποτέλεσμα και στην επιτυχία. Τα κλειδιά είναι ο ανταγωνισμός και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Απαιτείται λοιπόν αξιοποίηση της αποτελεσματικής διαφορετικότητας. Πρέπει το κάθε τι να κάνει διαφορά - to make a difference.

Και για αυτό χρειάζεται δημιουργικό πλεονέκτημα.

Τρίτον, Παγκοσμιοποίηση είναι η επαναφορά της φυσικής τάξης των ανθρώπινων συστημάτων. Όταν το πεδίο συμπλοκής της ανθρώπινης δραστηριότητας είναι ο κόσμος ολόκληρος, τότε το σύστημα είναι ανοικτό, αφού δεν κλείνεται παρά μόνο από τα όρια της ανθρώπινης φύσης. Όλες οι διαστάσεις, ικανότητες, χαρακτηριστές της ανθρώπινης φύσης ενεργοποιούνται σε ένα ανοικτό, καθολικό σύστημα. Οι διαφοροί παράγοντες της ανθρώπινης δραστηριότητας αυτοδιευθετούνται εκεί, αφού δεν υπάρχουν καθοριστικές μακροπρόθεσμες τεχνικές περιορισμούς της. Γιατί κάθε κλεισμό αντιστοιχεί σε έναν τεχνητό περιορισμό της ανθρώπινης δραστηριότητας. Χωρίς τέτοιους περιορισμούς η ανθρώπινη δραστηριότητα αυτοαργανώνεται κατά τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο, κάθε παράγοντας της ευκαιρίας το κατάλληλο πεδίο άσκησης δράσης για να καλύψει την αντίστοιχη λειτουργικότητα η οποία χρειάζεται για την πλήρη ολοκλήρωση του συστήματος. Κάθε δυνατότητα ενύπαρκτη στην ανθρώπινη φύση, αναγκαστικά ενεργοποιείται και πραγματοποιείται επειδή χρειάζεται για τη βέλτιστη λειτουργία του όλου συστήματος.

Στο ανοικτό σύστημα, δηλαδή στο κλειστό παγκόσμιο, η τάξη που μακροπρόθεσμα αποκαθίσταται είναι η φυσική. Η τεχνητότητα είναι το αναγκαίο αποτέλεσμα κάθε περιορισμού στην ελεύθερη δράση των όντων. Από το άλλο μέρος η φυσική τάξη δεν είναι ποτέ ομογενοποιητική. Κάθε μεγάλο οικοσύστημα έχει όλη την ποικιλία των φυσικών ειδών, οικογενειών και ατόμων, παρά την εξαιρετική συνοχή και αλληλεπίδραση των στοιχείων, μερών και παραμέτρων του. Αντίθετως κάθε τεχνητότητα ομογενοποιεί, καθ' ο μέτρο εισάγει μια μηχανιστική

ομοιομορφία στο πεδίο εφαρμογής της. Κάθε περιορισμός στην ανθρώπινη δραστηριότητα επιβάλλει ομοιομορφία. Ενώ η ελευθερία προάγει την ουσιαστική διαφοροποίηση του ανθρώπινου παράγοντα αφού έχει σαν αποτέλεσμα την ακάλυπτη ανάδυση της φυσικής τάξης κάθε πεδίου, μέσα από τη συγκριτική ανταγωνιστικότητα κάθε μέρους του συστήματος. Τα φυσικά συστήματα είναι άκρως εννοποιημένα και άκρως διαφοροποιημένα συστήματα: η ολοκλήρωσή τους λειτουργεί σε ένα πεδίο μέγιστου πολυμερισμού. Η συνοχή τους δεν χρειάζεται ομογενοποίηση για να ισχύσει: αρύεται δύναμη από τη φυσική αρμονία των δομών τους. Η αρμονία των μερών είναι που συναρμολογεί, και όχι κάποια συνδετική κόλλα. (Στην αρχιτεκτονική π.χ. αντιπαραθέστε έναν αρχαίο ναό χωρίς καθόλου συνδετικό από το ένα μέρος με μια ταιμμένη οικοδόμηση, όπου το συνδετικό έχει υποκαταστήσει το οικοδομικό υλικό εντελώς, από το άλλο μέρος).

Η παγκοσμιοποίηση λοιπόν, σαν διαδικασία εδραίωσης ενός παγκόσμιου πεδίου συμπλοκής για την ανθρώπινη δραστηριότητα, είναι η διαδικασία αποκατάστασης της φυσικής τάξης σε ένα ανοικτό, μέγιστα εννοποιημένο και εξαντλητικά διαφοροποιημένο ανθρώπινο σύστημα.

Και από την σύγχρονη πραγματικότητα, στις σύγχρονες ιδεολογίες σαν τον Οικουμενισμό και τον Ευρωπαϊσμό.

Στον θρησκευτικό τομέα (και ειδικότερα στις σχέσεις Δυτικού και Ανατολικού Χριστιανισμού) η Παγκοσμιοποίηση τονίζει κατ' αρχήν τις διαφορές ιδιοσυστασίας κάθε μορφής πίστης, αφού αυτές ακριβώς βελτιστοποιούν το συγκριτικό της πλεονέκτημα στον αγώνα για αλήθεια και σωτηρία προς τις άλλες μορφές θρησκευτικότητας, ιδίως τις συναφείς. Αντίθετως ο Οικουμενισμός αποσκοπεί στην άρση των συστατικών διαφορών τους, πάνω στην τεχνητή βάση μιας ψευδώνυμης συμφωνίας. Δεν είναι βέβαια το θέμα αν είναι θεμιτό ή και αν πρέπει να υπάρχουν σχέσεις μεταξύ των διαφόρων μορφών - σχέσεις καλής γειτονίας και "καλημεριάματος" και, ακόμη, διαλόγου. Το ζήτημα αρχίζει όταν οι σχέσεις που οικοδομούνται προϋποθέτουν σύμπτωση στα βασικά των δυο μορφών - δηλαδή άρση της ιδιαιτερότητας στην ταυτότητα του χαρακτήρα τους. Επικοινωνία δεν σημαίνει όμως κοινωνία. Άλλο το τι θα προκύψει ως τελικό αποτέλεσμα από την επέκταση του πεδίου συμπλοκής της ανθρώπινης ύπαρξης σε ολοένα ευρύτερα

πλαίσια. Αυτό, σε ένα ελεύθερο και ανοικτό σύστημα, όπως το παγκοσμιοποιημένο, θα εξαρτηθεί από μόνη τη δυναμική αλήθεια που υπάρχει στις αντίστοιχες μορφές. Το αληθέστερο θα βάλει την εκτυπώτερη σφραγίδα σε όποια τυχόν προίσιον σύνθεσης. Αλλά αυτό είναι άλλο θέμα. Η παγκοσμιοποίηση, κατά τη φύση της, τυνώνει την ιδιαιτερότητα κάθε ζωντανού οργανισμού στο πεδίο λειτουργίας της. Αίρε όμως και τον ναρκισσιστικό και προστατευόμενο τυχόν απομονωτισμό της. Στον κοινό στίβο κάθε αν πρέπει να δείξει την αξία του, όχι εξομολογούμενος προς τα άλλα, αλλά ακριβώς αρύοντας δύναμη από τα βάθη της υπαρξιακής ταυτότητάς του. Αυτό είναι το νόημα της παγκοσμιοποίησης. Ενώ η Οικουμενιστική ουτοπία προβάλλει το κίβδηλο όραμα μιας ψευδοένωσης.

Η Παγκοσμιοποίηση είναι [ευεργετική] πραγματικότητα. Ο Οικουμενισμός είναι [ακαθάρ], και θα παραμείνει ως ότου εξαφανισθεί από το τεχνητό προσκήνιο που του ετοίμασαν ανόητοι άνθρωποι παραβλεπόμενα μια βλαπτική ιδεολογία καταστημένων της παρακμής. Το ίδιο και ο γραφικός Ευρωπαϊσμός. Ευρωπαϊσμός είναι η ουτοπία ενός κλειστού, ενιαίου πεδίου συμπλοκής της ιστορικής Ευρώπης. Η ιδεολογία αυτή είναι ουτοπική και προς τις δυο κατευθύνσεις: και η ιστορική Ευρώπη δεν αποτελεί αντικειμενική γεωπολιτική ενότητα και [ακαθάρ] και εάν αποτελούσε] δεν θα μπορούσε να παραμείνει κλειστή. Ο Ευρωπαϊσμός είναι μια φαεινή μορφή νεοπροστατευτισμού και νεοεθνικισμού. Αυτό που δεν μπορούν να κάνουν πια τα (μεγάλα) Ευρωπαϊκά Κράτη-Έθνη, υποτίθεται ότι θα μπορούσαν να το κάνει ένα ενιαίο Ευρωπαϊκό Κράτος-Έθνος: να διατηρήσει ένα ορισμένο κλειστό, προστατευτικό, κατευθυντικό, περιοριστικό και τεχνητό μοντέλο οργάνωσης της ανθρώπινης κοινωνίας. Και αυτό ενώ το πνεύμα της δημοκρατικής καταστροφής πνέει πλέον ούριο για την ελευθερία ανάπτυξης της ανθρώπινης δραστηριότητας μακριά από τις ταχύτητα απερχόμενες Ευρωπαϊκές τεχνητότητες.

Τάλανες οι ακαίριες εορτάζοντες εορτές ανέορτες ουτοπικής αυθυπαρξίας. Έγκαίρα και άκαίρα η διαρκής εορτή του ανθρώπου είναι η ελευθερία του, η μέγιστη αυτοπραγμάτωση της αυτοικιότητάς του, η βέλτιστη ενέργεια και έργο και αποδοτικότητα, η δημιουργία που απορρέει από την ένταση της υπαρέξής του και την ποιότητα της ουσίας του.